

VN/2821/2024

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi. Esitämme näkemyksemme lastensuojelun ja hyvinvointialueen näkökulmasta.

Yleisesti haluamme todeta, että lakiesityksen valmistelussa on selkeästi tunnistettu nykyisessä lastensuojelun arjessa esiintyviä haasteita. On hyvä, että tavoitteena on selkiyttää kasvatuksellisten käytäntöjen ja rajoitustoimenpiteiden käyttöä sekä perhehoidossa että lastensuojelulaitoksissa.

Hyvänä muutoksena pidämme sitä, että laissa säädettäisiin erikseen aineiden ja esineiden poisottamisesta kasvatuksellisena rajaamisena. Nämä tulisi olla laissa tarpeeksi tarkasti säädettyjä, jotta niitä voidaan arjessa helposti toteuttaa.

Ehdotetut muutokset tuovat lastensuojelulaitosten henkilökunnalle lisää keinovalikoimaa ja toimivaltaa toimia niissä tilanteissa, joissa nuori on poistunut luvatta laitoksesta eli ns. hatkaamistilanteissa. Tämä tulee osaltaan parantamaan laitosten henkilökunnan oikeusturvaa useissa tilanteissa. Riskinä on edelleen, että tietyissä hyvin aggressiivisissa tilanteissa laitoksen henkilökunta voi vaarantaa itsensä toimiessaan toimivaltansa puitteissa. Tulkinnanvaraiseksi jää esimerkiksi tilanteet, joissa toimivalta on jätetty käyttämättä esimerkiksi oman hengen turvaamiseksi.

Yleisenä huolena on, että lastensuojelulaissa säädetään lastensuojelulle lisää toimivaltaa ja uusia puuttumisen keinoja. Nämä tarpeet arvioidaan usein johtuvan puuttuvista päihde- ja mielenterveyspalveluista. Riskinä on, että lastensuojelun rooli yhteiskunnassa kasvaa ja erityisesti asioissa, jotka eivät ole yksin lastensuojelun ratkaistavissa.

Uusi kuntouttava suljettu laitospalvelu on tervetullut lisäkeino lasten rikoskierteiden katkaisuun. On hyvä, että laissa säädetään tämän tyyppisen palvelun tuottamisen olevan mahdollista vain julkisen palveluntuottajan toimesta. Koska tätä tarpeellista palvelua tarvitaan verrattain harvoin, ei sitä kannattane perustaa hyvinvointialueittain vaan tehdä yhteistyötä. Yksiköiden perustaminen tulisi huomioida rahoituksessa erikseen.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue ilmaisee kuitenkin huolensa koskien kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun ja rajoitustoimenpiteisiin liittyvää päätöksentekoa. Näissä käytetään merkittävää julkista valtaa. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue katsoo, että lastensuojelulakiuudistuksissa yksittäisen lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän roolia päätöksentekijänä tulisi mieluummin karsia kuin lisätä. Päätöksenteon tulisi nojata laajempaan ammatilliseen arvioon. Tämä on olennaista sekä asiakkaan oikeusturvan sekä lastensuojelun sosiaalityöntekijän oikeusturvan kannalta. Päätöksentekomenettelyä tulisi lastensuojelussa tarkastella kriittisesti. Merkittävää julkisen vallankäyttöä ei tulisi säätää yksittäiselle viranhaltijalle. Lastensuojelulain toisen vaiheen uudistuksessa viimeistään tulee kiinnittää tähän huomiota.

1. Ehdotuksessa esitetään säädettäväksi sijoitetun lapsen oikeudesta tasapainoiseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun (4 a §), aineiden ja esineiden poisottamisesta kasvatuksellisenä rajaamisena (4 b §) ja päätöksenteosta aineen ja esineen poisottamisessa (4 c §). Säännökset koskevat sekä perhe- että laitoshoidoa.

a) Mitä vaikutuksia näette ehdotuksilla olevan?

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue pitää hyvänä ehdotusta säätää kasvatuksellisista keinoista ja kasvatuksellisesta rajaamisesta lapsen hoidon, huolenpidon ja valvonnan toteutumiseksi sijaishuollon kaikissa muodoissa (laitoshoito ja perhehoito). Pidämme myös tärkeänä säätää päätöksenteosta aineen ja esineen poisottamisesta myös lapsen ollessa perhehoidossa. Tämä tulee aikuisjohtoista arkea tilanteissa, joissa lapsi on aikuisen kanssa eri mieltä.

Muutos tulisi lisäämään perhehoidossa olevan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtäviä rajoituspäätösten tekemisen osalta. Muutos edellyttää myös lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden, perhehoitajien sekä laitoksen henkilöstön säännöllistä kouluttamista ja kouluttautumista sen arvioimiseksi, millaisia kasvatuksellisia keinoja voidaan pitää kasvatuksellisenä rajaamisena ja milloin kyse olisi lain 11 luvun mukaisesta rajoittamistoimenpiteestä.

b) Selkeyttääkö ehdotus lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten välistä rajanvetoa sijaishuoltopaikan arjessa? Jos ei, miten säännöksiä tulisi muuttaa?

2. Hallituksen esitysluonnoksessa esitetään terveydenhuoltolakiin (69 §) ja lastensuojelulakiin (16 b §) informatiivisluonteista viittausta voimassa olevaan sääntelyyn ns. hybridiyksikköjen perustamiseksi. Mitä vaikutuksia näette ehdotuksen taustalla olevan tavoitteen kannalta?

Lastensuojelussa on tilanteita, joissa lastensuojelun näkökulmasta lapsi sijoitetaan, vaikka hän ei ole saanut ensisijaisia terveydenhuollon palveluja. Mikäli tähän tilanteeseen halutaan aidosti muutos olisi se säädettävä laissa velvoittavammin ja ennen kaikkea varmistettava riittävät terveydenhuollon, erityisesti psykiatrian resurssit. Viittaus YTA-asetukseen ei tule ratkaisemaan tätä haastetta, joka on tunnistettu lastensuojelussa jo pitkään.

3. Esitykseen sisältyvät ehdotukset koskien lapsen sijoittamista kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun (49 a §), sijoitukseen sisältyvien palvelujen sisällöstä (49 b §), päätöksenteosta (49 c §), henkilöstöstä (49 d §), sijoituksen toimeenpanosta (49 e §) ja sijoituksen aikaisista erityisistä rajoituksista (71 §).

a) Ovatko ehdotukset sääntelyltään selkeitä ja käytännössä toteutettavissa?

Esityksen pykälät ovat pääosin selkeitä. Käytännössä tullee edelleen haastetta siitä, miten tosiasiallisesti palveluun saadaan tarvittavat perus- ja erityistason terveydenhuollon palvelut. Erityistä huomiota tulee kiinnittää myös siihen, miten asiakas siirtyy itselleen sopiviin kevyempiin palveluihin, kun kuntouttavaa, suljettua laitoshoidoa ei enää tarvita.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on tarkistettava asiantuntijoiden arvio huomioon ottaen lapsen asiakassuunnitelma neljän kuukauden välein. Sosiaalityöntekijän arviointityön tueksi tulee kansallisesti sopia, mitä kuntouttava työskentely pitää sisällään. Ottaen huomioon kuntouttavan suljetun laitoshoidon erityisyys, on arviointi tehtävä normaalia useammin.

4. Esitetään muutettavaksi ja selkeytettäväksi nykyistä erityisen huolenpidon sääntelyä. Ovatko ehdotukset tarkoituksenmukaisia ja toteutettavissa käytännössä?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 4.

Hyvä, että laissa mahdollistetaan pidempi EHO-jakso. Osa nuorista tarvitsee pidemmän EHO-jakson kuin mitä nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa.

Hyvinvointialueen näkökulmasta on myös hyvä, että laissa säädetään siitä, että EHO-jakson aikana päällekkäistä sijaishuoltopaikkaa ei tarvitse pitää.

Asiakkaat, jotka tarvitsevat vammaispalveluja, psykiatrisia palveluja ja mahdollisesti sairaalahoitoa, jäävät tällä hetkellä väliinputoajiksi. EHO-jakso ei ole heille välttämättä oikea palvelu. Jatkopolku EHO:sta on tällöin myös usein epäselvä.

5. Miten 11 luvun ehdotetut säännökset vastaavat käytännön tilanteisiin sijaishuollossa? Voidaanko niiden avulla lapsen erityistä suojelua turvata nykyistä tehokkaammin?

62 ja 63§ Yhteydenpidon rajoittaminen ja rajoittamista koskeva päätöksenteko

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue kannattaa ehdotusta siitä, että lapsen oikeutta pitää yhteyttä perhekodin tai laitoksen ulkopuolella oleviin henkilöihin, joiden henkilöllisyyttä ei kyetä yksilöimään voitaisiin rajoittaa esityksessä ehdotetulla tavalla.

64 ja 70 a § Tekninen valvonta lastensuojelulaitoksessa

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue kannattaa sitä, että teknisestä valvonnasta lastensuojelulaitoksessa säädettäisiin.

65 § Aineiden ja esineiden poisottaminen lastensuojelulaitoksessa

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue pitää lapsen, laitoksen henkilökunnan ja lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän oikeusturvan toteutumiseksi tärkeänä täsmentää, mitä ehdotetut välttämättömät voimakeinot aineiden ja esineiden poisottamisessa voivat pitää sisällään.

66 § Henkilöntarkastus

67 § Omaisuuden, lähetysten ja tilojen tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen

68 § Kiinnipitäminen laitoksessa

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue pitää lapsen, laitoksen henkilökunnan ja lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän oikeusturvan toteutumiseksi tärkeänä täsmentää, mitä ehdotetut välttämättömät voimakeinot voivat pitää sisällään.

68 a § Kiinnipitäminen lapsen laitoksesta poistumisen estämiseksi

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue kannattaa ehdotusta säätää lapsen kiinnipitämisestä lapsen laitoksesta poistumisen estämiseksi.

Pidämme lapsen, laitoksen henkilökunnan ja lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän oikeusturvan toteutumiseksi tärkeänä täsmentää, mitä ehdotetut välttämättömät voimakeinot voivat pitää sisällään.

69 a § Luvatta lastensuojelulaitoksesta poissaolevan lapsen etsintä ja palauttaminen

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue pitää hyvänä, että hätäpaikannusta koskevan STM:n toimialakohtaista ohjetta uudistettaisiin sijaishuoltopaikastaan luvatta poissaolevia lapsia koskien. Pidämme tärkeänä, että ohjeistus on riittävän täsmällinen, jotta toimivaltainen sosiaalihuollon viranomainen pystyy arvioimaan paikannuskynnyksen ylittymistä.

69 b § Lapsen kiinniotto

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue pitää tärkeänä täsmentää, mitä lapsen kiinniottamiseksi ja lapsen autoon tai muuhun kulkuvälineeseen siirtämisen toteuttamiseksi käytettävät välttämättömät voimakeinot voivat pitää sisällään.

Pidämme lapsen sekä lapsen palauttamiseen osallistuvien työntekijöiden ja viranhaltijoiden oikeusturvan toteutumiseksi tärkeänä varmistaa, ettei ehdotettu toimivallan laajentaminen johda virka-apupyynnöjen hylkäämisen lisääntymiseen poliisin toimesta.

69 c § Kiinniotetun lapsen kuljettaminen

69 d § Perhekodista luvatta poissaolevan lapsen etsintä ja palauttaminen

69 e § Poliisin virka-apu laitoksesta ja perhekodista luvatta poissaolevan lapsen kiinniottamisessa ja kuljettamisessa

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue kannattaa ehdotetun 4 momentin sääntelyä siitä, että virka-apupyynnön laitoksesta ja perhekodista luvatta poissaolevan lapsen kiinniottamisessa ja kuljettamisessa voisi tehdä myös sosiaalihuollon viranomaisen lukuun lasta etsivä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö.

71 § Erityiset rajoitukset kuntouttavan suljetun laitospalvelun aikana

72 § Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana

6. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta ja täsmennettäväksi viraston nykyistä rakennetta. Vastaisivatko ehdotukset tätä tavoitetta?

Kyllä pääosin.

7. Esityksen tavoitteena on vahvistaa kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen oikeutta erityiseen suojeluun. Vastaavatko ehdotukset tätä tavoitetta?

Kyllä pääosin.

8. Vapaamuotoiset huomiot koko esityksestä.

PL 33, 02033 LÄNSI-UUDENMAAN HYVINVOINTIALUE
PB 33, 02033 VÄSTRA NYLANDS VÄLFÄRDSOMRÅDE
luvn.fi